ЕЛЕКТОРАЛНА ДИНАМИКА В ИЗБОРНИЯ ЦИКЪЛ 2013-2015: ТРИ РАВНИЩА НА АНАЛИЗ[180]

сл. ас. Димитър Димитров и гл. ас. д-р Стойчо П. Стойчев
Катедра „Политология“, СУ „Св. Климент Охридски“

Четирикратното гласуване в рамките на две години е добра предпоставка за анализ на динамиката на гласоподаването на различните равнища на агрегиране[181]. В цикъла 2013-2015 г. две основни променливи заслужават внимание. Първата е свързана главно с активността в изборите от различен порядък, а втората се отнася до значителните разместванията в партийната система, в частност появата на две коалиции (Патриотичния фронт и Реформаторския блок) и две, достигнали парламентарно представителство, партии – България без цензура (ББЦ) и Алтернатива за българско възраждане (АБВ). Равнищата на агрегиране на изборните резултати (секции и райони) са повторяеми[182].

Редуването на избори от първи и втори порядък, позволява да бъде надеждно оценен мобилизационния потенциал на различните партии[183], емпиричният индикатор за който ще бъде равнището на

---

[180] Изследването е реализирано в рамките на проект №199/2015 „Роля на служебните правителства в управлението на кризи и електорална динамика в България 2013 – 2014 г.“ на ФНИ на СУ „Св. Климент Охридски“

[181] Този текст е част от серия анализи на електоралната динамика в България, публикувани в електронното издание Reduta.bg в две части (За електоралната динамика 2013 -2014 и следите от гласодобива http://reduta.bg/v2/frontpage?page=8 ; За електоралната динамика 2013-2014 година и за следите от гласодобива -2 http://reduta.bg/v2/frontpage?page=2) и в Сборник доклади от III Национална конференция по изборни системи под заглавие „Отражения на контролираното гласоподаване в електорална динамика в България 2013 – 2014 г.“, София: БАИС, 2015, стр. 35 – 57.

[182] Данните, използвани в изследването са част от публично достъпния масив на Централната избирателна комисия www.results.cik.bg

[183] Във всички страни членки на ЕС активността на Европейските избори е по-ниска в сравнение с активността на националните (парламентарните за България) избори и това е едно от основанията те да бъдат определяни като избори от втори порядък. Не само „общоевропейският” политически дневен

участие и динамиката в гласоподаването за отделните листи[184]. Участието в изборите от разглеждания електорален цикъл е съответно: 3,54; 2,24; 3,28 и 2,61 млн. действителни гласа[185]. Ниското участие на местните и още повече на европейските избори е обичайно и дава възможност за регионални (и по партии/коалиции/листи) сравнения, позволяващи да бъде оценен мобилизационния потенциал по регионален/партиен признак.

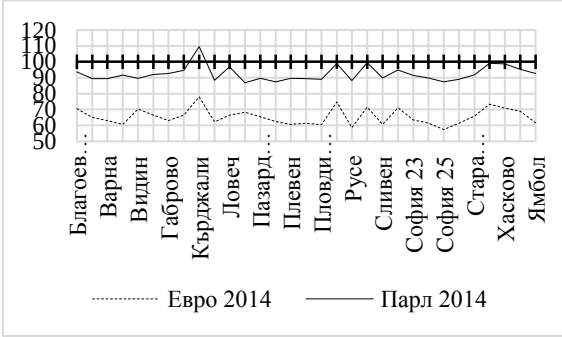

Графика 1. Възпроизводство на действителните гласове през 2014 спрямо 2013 по райони (2013=100%)

Графиката представя динамиката във възпроизводството на гласовете по райони при база предсрочните парламентарни избори от 2013 г. Общото за двете криви е флуктуацията в отделните райони. Кърджали е единственият МИР, в който е постигнато 78% възпроизводство на гласовете в евро изборите и съответно 109% в парламентарните избори от 2014 г[186]. Към районите с висока мобилизация могат да бъдат отнесени Разград, Силистра и

ред е определено по-абстрактен за редовия гласоподавател от националния. Ролята на Европарламента освен това, е значително по-сложно обвързана с компетенциите на водещите институции, каквито са Европейската комисия и Европейския съвет.

[184] Reif, K. and Schmitt, H . (1980), Nine second-order national elections: A conceptual framework for the analysis of European election results. European Journal of Political Research, 8: 3-44

Norris, P. and Reif, K. (1997), Second–order elections. European Journal of Political Research, 31: 109–124.

[185] Известен ефект върху абсолютните стойности на гласовете има броят на недействителните гласове, най-висок на местните избори през 2015 г.

[186] Съвпадението на изборния ден с най-големия религиозен празник в Исляма е единственото възможно, рационално обяснение за допълнителните действителни гласове. Обичайно в този ден родовете се събират.

Търговище. На обрания полюс са районите София 25, Русе и Пловдив 17.

Променливата „активност" има особен смисъл, тъй като в електоралния цикъл европейските избори за първият тест за нагласите след едногодишни протести, последвали конструирането на парламентарно мнозинство, изключващо ГЕРБ и със съдействието на Атака в 42-рото НС.

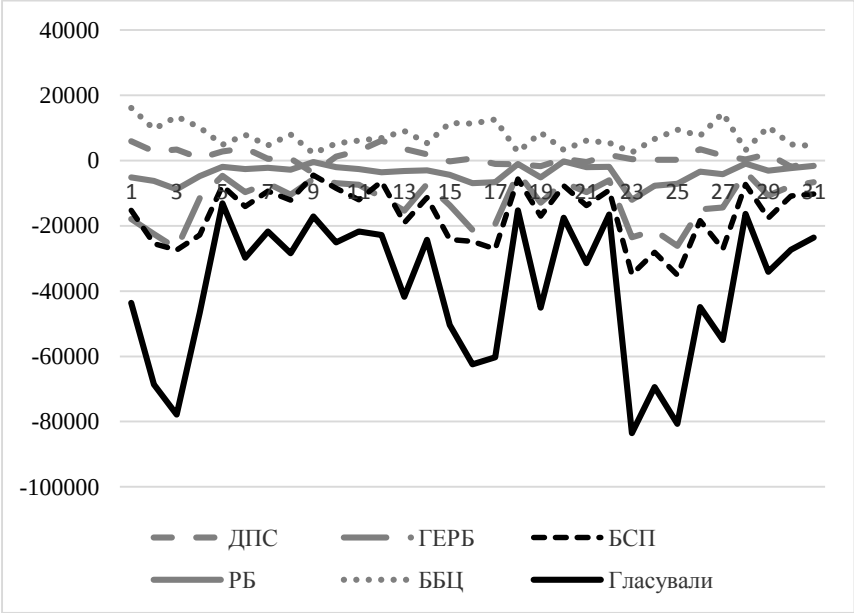

Графика 2. Възпроизводство на броя действителни гласове по райони и партии на Евро избори 2014 спрямо парламентарните избори през 2013

По презумпция листата ББЦ е показва положителни стойности защото дебютира на тези избори. Любопитен е резултатът на ДПС като единствена от парламентарните партии, получила повече гласове на територията на страната[187]. Нещо повече, на териториално равнище динамиката показва необичайни разместванията.

Корелационните коефициенти, отчитащи наличие на връзка между гласоподаването за ББЦ и гласоподаването за останалите партии са от различен порядък. Стойностите са следните –0,60 за връзката с гласоподаването за ГЕРБ; -0,57 за БСП; -0,75 за Атака; -0,44 за РБ и 0,39 за ДПС. Регресионния анализ показва, че за всеки 100

[187] От тази калкулация са изключени гласовете, подадени в чужбина.

гласа, условно спечелени от ГЕРБ, БСП, Атака и РБ, ББЦ условно губи съответно по 33, 24, 80 и 61 гласа. За всеки 100 гласа, спечелени от ДПС, ББЦ добавя 66 гласа. Естествено „губи" в този случай означава преобладаващо въздържане от гласуване. Знаково е съвпадението на нарастването на гласовете на ДПС в определени райони с по-висока от средната за страната подкрепа за ББЦ. Следващата графика илюстрира описаните зависимости, най-интригуващата от които е последната, представена от линията, възходяща надясно и представяща връзката между резултатите на ББЦ и ДПС. Знаково е и разположението на трите Софийски района на графиката. Те са маркирани в триъгълниците и добре илюстрират баналната сентенция, че София не е България. Причината за значителното отклонение е немалкият дял от гласове, подадени в полза на РБ.

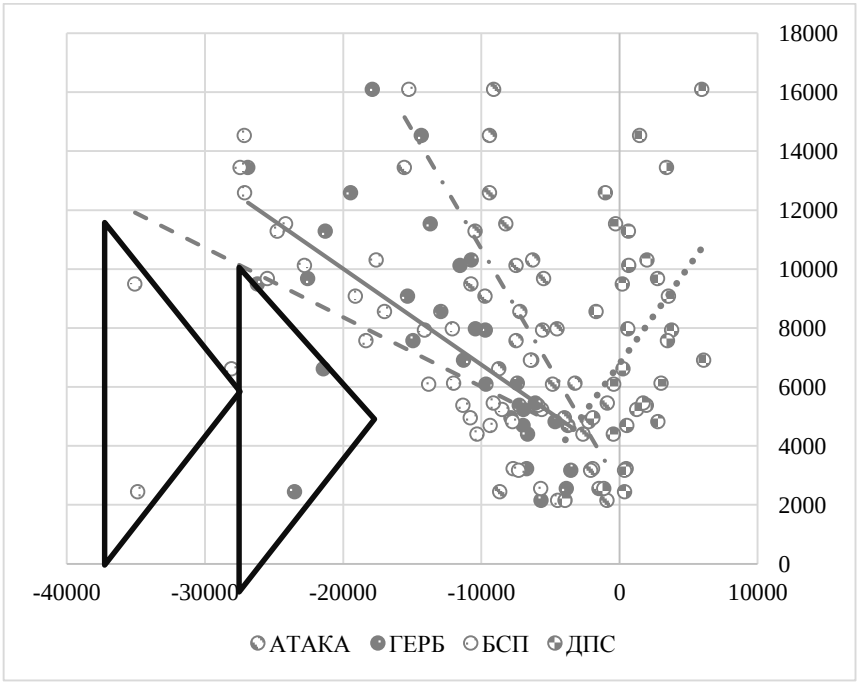

Графика 3. Корелация между електоралната подкрепа за ББЦ и разликата в подкрепата за АТАКА, ГЕРБ, БСП и ДПС през 2014 спрямо 2013

Корелацията между активността и динамиката в гласоподаването за шестте разглеждани партии и коалиции на парламентарните избори през 2014 г. отново подсказва особеното

място на ДПС в регионалната динамика. За всички, по-високото участие по правило носи повече гласове, но за ДПС тази зависимост е валидна само локално, т.е. в отделни райони. Най-чувствителен към високото участие е резултатът на ГЕРБ. Подобна връзка е съвсем очаквана, защото ГЕРБ е водеща партия във всички големи (с голям брой гласоподаватели) райони. Следващата графика показва нормализираните стойности на променливите, описващи тази зависимост. По-отчетливо е отсъствието на връзка между резултатите на ДПС и активността, както и по-слабата, в сравнение с останалите партии, положителна връзка на резултатите на РБ с динамиката на гласоподаването. Общото между двете листи е по-високата степен на регионализация: и за двете е вярно твърдението, че получават много висока или висока подкрепа в няколко (между 6 и 8) района. Районите са различни, разбира се.

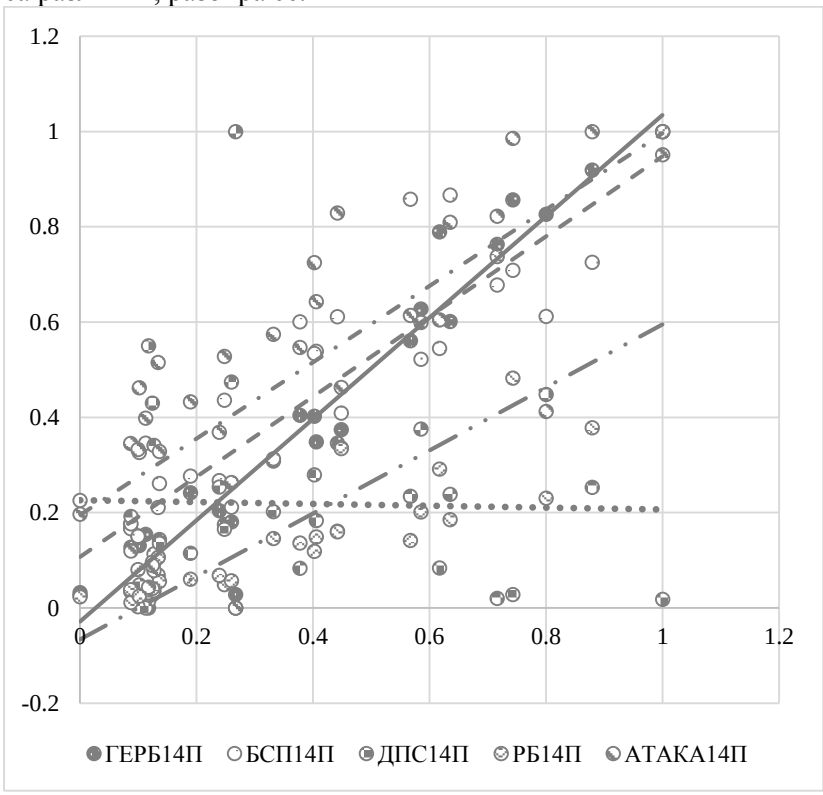

Графика 4. Корелация между районната активността и изборния резултат по партии на парламентарните избори от 2014 г. (нормализирани стойности)

Във всички избори се наблюдава интригуващо разпределение на районно равнище, като гласоподаването за ДПС е обратно на общите тенденции. Противно на обичайната динамика, на евро изборите през 2014 г. ДПС губи гласове в Кърджали, Разград, Русе, Шумен и др. Това се компенсира от значителен прираст в Благоевград, Монтана, Видин, Враца, София област и др. (Графика 5). Тази необичайна структура провокира усилие да се изследва допълнително динамиката на по-ниско равнище – избирателни секции.

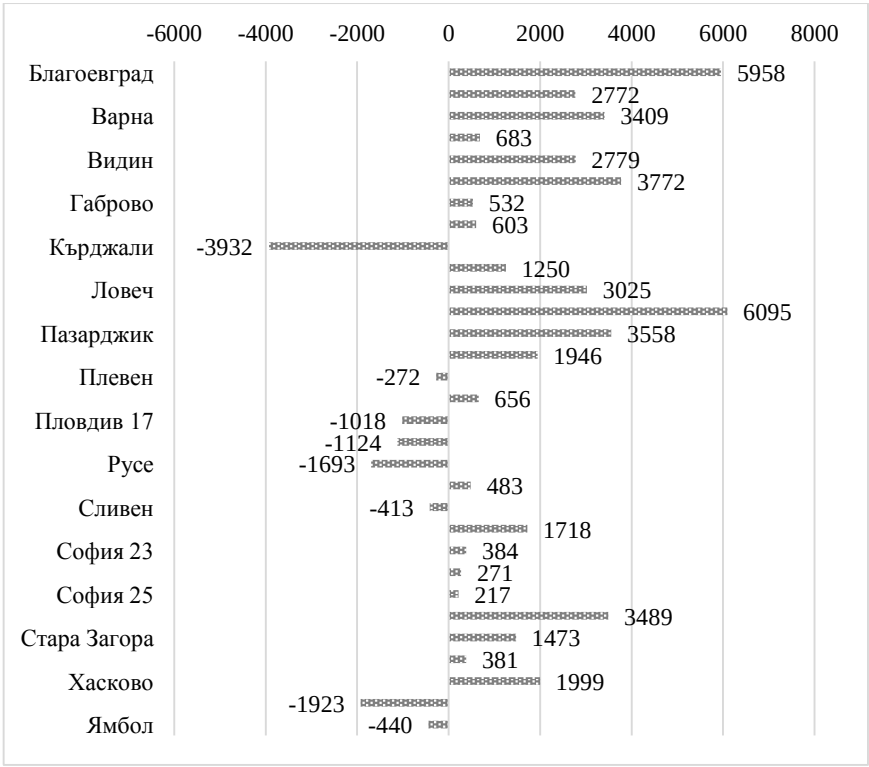

Графика 5. Възпроизводство на действителните гласове за ДПС по райони 2013 – 2014 г.

Понеже прирастът се наблюдава най-вече в нетрадиционни за ДПС райони от Северозападна България, на следващата стъпка конструираме целева извадка от сто избирателни секции от МИР Плевен, Враца, Монтана и Видин. Подбрани са тези секции, в които ДПС получава гласове през 2013 г. Целта е да се оцени мащабът на прираста през 2014 г. спрямо предходните избори. Макар, че

извадката не е представителна в статистическия смисъл на понятието, разпределението на прирастите в гласовете за ДПС в тези секции следва формата на нормалната крива, което е важен аргумент срещу евентуални подозрения в преднамерен подбор и произтичащата от него систематична грешка[188].

Националното възпроизводство на гласове (активността) през Евроизбори 2014 спрямо 2013 година е 64,54%. Възпроизводство на същия параметър в 100-те секции е 87,06%. За една година гласовете на ДПС се увеличават от 6 562 на 10 547. През 2013 ДПС получава 22,14% от действителните гласове, а на Евроизборите делът се удвоява до 43,28%. Общият резултат на ДПС и ББЦ в Ероизборите през 2014 за страната е 26,22%, а в стоте секции съответно 58,55%.

Спрегнатостта на гласуването на европейските избори през 2014 г. за ББЦ и ДПС не може да има друго обяснение освен систематично организирано усилие за договорено групово гласоподаване, което е и причина за серията от анализи в тази поредица.

Таблица 1 представя корелационната матрица на резултатите по партии и броя на действителните гласове за парламентарните избори от 2014 г. Маркирани са по-силните корелации, в светло пропорционалните и по-тъмно обратнопропорционалните. Две двойки променливи заслужават по-специално внимание. Първата двойка са резултатите на ДПС и ББЦ, които корелират силно в обратнопропорционална посока. Това ще рече, че там където едната партия печели гласове, другата съответно губи, което аргументира установената в предишния ни анализ свързаност на двата електората. Установената тенденция за едновременно нарастване на тези електорати в европейските избори от 2014 г. се обръща. Стойностите подсказват, че на парламентарните избори двете партии вече делят един и същ електорат. Втората двойка „спрегнати“ резултати са тези на БСП и РБ. Връзката е обратнопропорционална и илюстрира, че част от доброто електорално представяне на РБ е за сметка на загубите за БСП.

[188] Димитров, Д. и Ст. Стойчев (2015), „Отражения на контролираното гласоподаване в електорална динамика в България 2013 – 2014 г.“ в *Сборник доклади от III Национална конференция по изборни системи*, София: БАИС, 2015, стр. 44.

Таблица 1. Корелационна матрица на резултатите по партии и действителните гласове (ДГ) в стоте секции

	ДГ	ГЕРБ	БСП	ДПС	ББЦ	РБ	ПФ	АТАКА	АБВ
ДГ	1								
ГЕРБ	,158	1							
БСП	,311**	-,137	1						
ДПС	,390**	-,337**	,080	1					
ББЦ	,007	,071	-,380**	-,618**	1				
РБ	-,017	-,009	-,518**	-,216*	,272**	1			
ПФ	,423**	,116	,324**	-,002	-,092	-,153	1		
АТАКА	,178	,150	-,128	-,117	,098	,123	,254*	1	
АБВ	-,043	-,079	-,139	-,043	-,145	,383**	-,006	,074	1

Тъй-като изборният цикъл 2013 – 2015 г. завършва с местни избори е любопитно да се проследи динамичния ред на гласоподаването за парламентарните партии през 2015 г. Необходими са две уговорки. Първата е очевидна – на местните избори има множество местни играчи, независими кандидати, гласоподаваенто за които не може да бъде дори условно „пренасочено“ към парламентарните партии. Това може да се случи само във формат гласуване за парламент. Втората уговорка, е че в множество общини се регистрират местни (ендогенни) коалиции, които не са производни от тактическото или стратегическо сътрудничество между парламентарните групи.

Представената в следващата фигура структура съдържа компонент на преразпределение на гласовете тогава, когато регистрираната коалиция се състои от парламентарно представени партии. В този случай гласовете са разпределени пропорционално на относителната тежест на партиите за извадката от сто секции. Въведени са и категориите „местни коалиции“ и „други“, там където има основание за това.

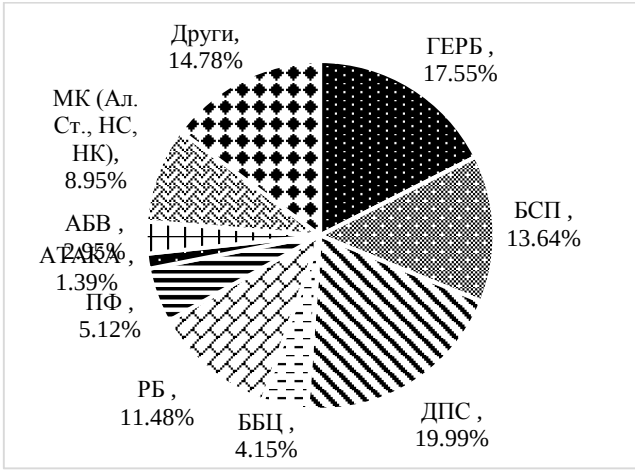

Фиг. 1. Разпределение на гласовете в стоте секции на местните избори през 2015 г.

Структурата е очевидно по-усложнена и едновременно по-фрагментирана. Това обаче не бива да ни обезкуражава да проследим общия тренд на гласоподаването в тези сто секции между 2013 и 2015 г. с уговорката за съществуването на труден за класификация компонент от около 25% гласове, подадени за местни субекти при последните от поредицата от гласувания. Съществуването на подобен компонент едва ли е предпоставка за възникване на съвършено нов кохерентен субект в партийната система. С тази уговорка представяме средносрочната динамика за основните партии в извадката от сто секции.

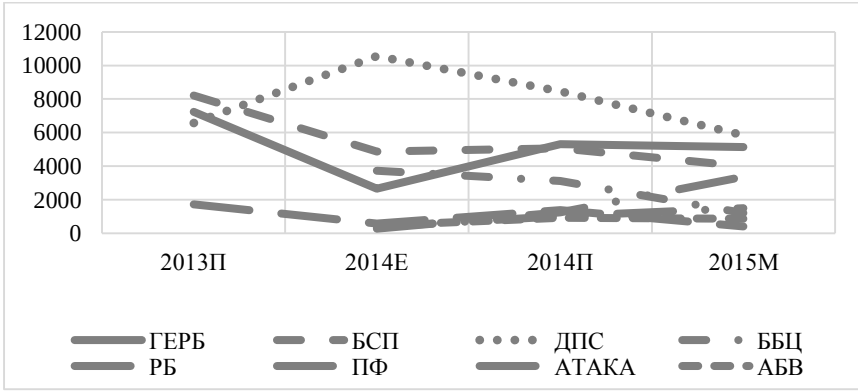

Графика 6. Динамика в действителните гласове за основните партии в сто секции 2013 – 2015 г.

За период от около две години в извадката от сто секции настъпват значителни разместванията. През 2013 г. първа политическа сила тук е БСП, която устойчиво се свива в следващите избори. За сметка на това ДПС се е превърнало от трета в първа политическа сила, въпреки че след евро изборите броят на подадените за движението действителни гласове намалява. ГЕРБ остава втора политическа сила, но с по-ниско равнище на подкрепа в последните избори. ББЦ се появява и изчезва, а РБ показва ръст на местните избори[189]. Списък с номерата на секциите и на съответните населени места е представен в Таблица 2.

Таблица 2. Сто секции

№ секция	Населено място	№ секция	Населено място	№ секция	Населено място
500001	Бороване	62100018	Фурен	122400030	Лом
500002	Бороване	62800007	Крушовица	122400031	Лом
500003	Бороване	62800008	Крушовица	122400032	Лом
500004	Малорад	62800009	Софрониево	122400033	Лом
500005	Малорад	62800010	Софрониево	122400034	Лом
500006	Малорад	60800034	Търнава	122400047	Станево
500007	Добролево	60800035	Търнава	122900055	Монтана
500008	Добролево	60800036	Търнава	122900056	Монтана
500009	Нивянин	60800025	Галиче	122900067	Д-р Йосифово
500010	Сираково	60800026	Галиче	122900075	Смоляновци
63500001	Хайредин	60800027	Галиче	123800001	Якимово
63500002	Хайредин	60800030	Попица	123800002	Якимово
63500003	Хайредин	60800031	Попица	123800003	Якимово
65300004	Михайлово	60800032	Соколаре	123800004	Якимово
65300005	Манастирище	60800033	Тлачене	50900070	Видин
65300006	Манастирище	60800037	Търнак	50900071	Видин
65300007	Бързина	60800038	Търнак	50900072	Видин
65300008	Рогозен	121100004	Вълчедръм	50900073	Видин
65300009	Ботево	121100005	Вълчедръм	50900074	Видин
62100001	Криводол	121100007	Черни връх	50900075	Видин
62100002	Криводол	121100008	Септемврийци	151600006	Левски
62100003	Криводол	121100009	Септемврийци	151600007	Левски
62100004	Криводол	121100011	Мокреш	151600008	Левски

[189] Нарастването на гласовете за РБ е свързано с успешното участие на Златко Живков, избран за четвърти мандат в община Монтана и подкрепен от блока.

62100005	Баурене	121100012	Мокреш	151600009	Левски
62100006	Ботуня	121100013	Разград	151600010	Левски
62100007	Галатин	121100014	Разград	152400203	Бръшляница
62100008	Главаци	121100016	Златия	152400204	Буковлък
62100009	Г. Бабино	121100017	Златия	152400205	Буковлък
62100010	Градешница	121100018	Игнатово	152400206	Буковлък
62100012	Краводер	122400025	Лом	122900064	Габровница
62100013	Лесура	122400026	Лом	121100019	Д. Цибър
62100014	Осен	122400027	Лом	121100020	Д. Цибър
62100015	Пудрия	122400028	Лом		
62100016	Ракево	122400029	Лом		

Библиография

Димитров, Д. и Ст. Стойчев (2015), „Отражения на контролираното гласоподаване в електорална динамика в България 2013 – 2014 г.“ в *Сборник доклади от III Национална конференция по изборни системи*, София: БАИС, 2015, стр. 35 – 57.

Norris, P. and Reif, K. (1997), Second–order elections. European Journal of Political Research, 31: 109–124.

Reif, K. and Schmitt, H . (1980), Nine second-order national elections: A conceptual framework for the analysis of European election results. European Journal of Political Research, 8: 3-44